

KONGL. MAJ:TS
BEFALLNINGSHAFVANDES

UTI

Göteborgs Län

TILL

KONGL. MAJ:T

i underdånighet afgifne

FEMÅRS-BERÄTTELSE

för Åren 1832, 1833, 1834, 1835 och 1836.

STOCKHOLM, 1840.

TRYCKT HOS P. A. NORSTEDT & SÖNER,
Kongl. Boktryckare.

INLEDNING TILL

Kongl. Maj:ts befallningshafvandes femårsberättelse för åren ... – Stockholm, 1823-1857.

Täckningsår: 1817/1821-1851/55.

Kungl. Maj:ts överståthållares i Stockholms stad och Kungl. Maj:ts befallningshavandes i Sveriges län till Kungl. Maj:t femårsberättelser. Vissa femårsperioder finns även tabellbilagor.

Berättelserna innehåller följande avdelningar:

- Länets allmänna beskaffenhet
- Innevånare
- Näringar
- Politisk författning
- Städer

Efterföljare:

Bidrag till Sveriges officiella statistik. H, Kungl. Maj:ts befallningshavandes femårsberättelser, jämte Sammandrag för åren ... på Nådigaste befallning utarbetad och utgivet av Statistiska centralbyrån. – Stockholm, 1863-1912. Täckningsår: 1856/60-1901/05 = N.F., [1]-10.

Kongl. Maj:ts Befallningshafvandes uti Götheborgs Län till Kongl. Maj:t i underdånighet afgifne Femårs-Berättelse för Åren 1832, 1833, 1834, 1835 och 1836.

Digitaliserad av Statistiska centralbyrån (SCB) 2010.

Vid digitaliseringen har en innehållsförteckning skapats och lags till.

KONGL. MAJ:TS
BEFALLNINGSHAFVANDES

UTI

Göteborgs Län

TILL

KONGL. MAJ:T

i underdånighet afgifne

FEMÅRS-BERÄTTELSE

för Åren 1832, 1833, 1834, 1835 och 1836.

STOCKHOLM, 1840.

TRYCKT HOS P. A. NORSTEDT & SÖNER,
Kongl. Boktryckare.

INNEHÅLL

Underdånig berättelse

	Sid.
Länets allmänna Beskaffenheth.....	3.
Innevånare.....	3.
Jordbruket.....	4.
Boskapsskötseln.....	5.
Skogarne.....	5.
Bergsrörelse.....	5.
Fabriker, Bruk och öfrige Näringar.....	5.
Fiske.....	5.
Politisk författning.....	7.
Kammarverk.....	7.
Hemmansklyfningar.....	7.
Statsbidrag.....	7.
För Landet.....	7.
För Städerna.....	10.
Politie.....	11.
Städer.....	12.
Göteborg.....	12.
Sammandrag för att visa skillnaden emellan exporten åren 1832 och 1836.....	13-14.
Sammandrag öfver importen utvisande skillnaden åren 1832 och 1836.....	14-15.
Uddevalla.....	17.
Kongelf.....	17.
Marstrand.....	18.
Strömstad.....	18.

UNDERDÄNIGSTE MEMORIAL!

Till underdänig åtlydnad af föreskriften i Nådiga Brevet af den 17 April 1821, går jag nu att afgifva Berättelse om tillståndet i Götheborgs och Bohus Län i ekonomiskt och statistiskt afseende under åren 1832, 1833, 1834, 1835 och 1836, åtföljd af upprättade tabeller, vid hvilket förstnämde år den sist författade Berättelsen slutats; iakttagande dervid det Formulär, som bestämmer gränserne och ordningen för hvad i underdänighet yttras skall.

Länets allmänna Beskaffenhet.

Om detsammas gränser, bergssträckor, sjöar, skogar, kärr, jordmån och indelning är i förra Berättelsen ordadt så fullständigt, att ett uppreparande af desse förhållanden, hvori någon förändring icke förekommit, torde anses öfverflödigt. Hufvudnäringen utgöres fortfarande af jordbrukets skötsel och fiske, i mån af orternes olika lägen, och till binäringar kunna räknas skogarnes användande till afsalu, och några fabriks-anläggningar för förädling af linne, ylle och bomull till väfnader m. m.

Innevånare.

Enligt sista Berättelsen utgjorde folkmängden på Landet och i Städerne 77,362 mantalsskrifne och 71,395 mantalsfrie personer, tillsammans 148,757 personer, hvarutaf 125,331 tillhörde Landet och 23,426 Städerne:

Folkmängden år 1836 var:

Mantalskrifne å Landet . .	65,048.	
i Städerne . .	13,655.	78,703.
Mantalsfrie å Landet . .	65,975.	
i Städerne . .	8,922.	74,897.
		<u>153,600.</u>

eller för Landet 131,023 personer och för Städerne 22,577.

Under de fem år som Berättelsen innefattar har folkmängden alltså, oaktadt Cholera-sjukdomens härjningar år 1834, erhållit en tillökning af 4843 personer, och vid jemförelse af förhållandet emellan Landet och Städerne, kommer man sålunda till det resultat, att folkökningen ensamt ägt rum på Landet med 5,692 personer, hvaremot folkmängden i Städerne minskats med 849. — Skälet till förminskningen i Städerne härrör derifrån att Choleran var mest härjande i Städerne Götheborg och Uddevalla.

Folkets bildning och sedlighet är oförändrad; åtminstone kan, under den korta tidrymden af fem år, någon synnerlig olikhet icke bemärkas. Begäret till bränvin och lättheten att det åtkomma motverka de goda anlagens utveckling, och sjunker icke allmogen tillbaka i råhet och tanklöshet, så gör bildningen åtminstone ej någre framsteg, så länge denna vara finnes att tillgå till låga priser. Arbetsklassen vårdar sig, öfverhufvud taget, föga om förtjenster, hvadan den ock är dyrlegd.

Näringar.

Jordbruket är ungefärligen i samma skick, som då sista Berättelsen afgafs. Störta delen af jorden upptages nu, som förr, till åker, så att boskapsskötseln försummas. Råg, Korn och Hafre utgöra de hufvudsakligaste sädeslagen, och derjemte skördas årligen en myckenhet Potatoes. Afkastningen är icke ringa, emedan jordmånen är god, men kunde uppdrivas vida högre om allmogen med mera omsorg skötte sin jord, medelst dikning m. m., hvilket å de fleste ställen icke iakttages. — Väl föregår en och annan förständigare jordbrukare med goda exempel, men Bohusländska allmogen lemna icke utan omgång sina vanor, dock synes produktionen hafva i någon mån tilltaget och lemna icke endast full tillgång för Länets behof, utan jemväl öfverskott. Linodlingen fortgår och ökar sig med hvarje år. Någre

nya redskap och mekaniska inrättningar, till besparande af menniskokraft, äro icke att anföra. En och annan tröskmaschin, å de större egendomarne, kan höra till undantagen.

Boskapskötseln har, sedan sista Berättelsen afgafs, icke vunnit någon synnerlig förkofran. Ängen gifver tillräcklig afkastning för det befintliga antalet kreatur, och till förökande deraf visar sig ingen fallenhet. Kreaturen äro små, men af god beskaffenhet. Hvad hästafveln beträffar, hafva 2:ne Beskällare blifvit af Stuteri-Öfverstyrelsen här stationerade, dem allmogen begagnat. En skicklig Djurläkare, som tillika förestår den af Länets Hushållssällskap anlagda Veterinair-Inrättning, har varit i jemn verksamhet inom Götheborgs Fögderi, men af Länets öfrige innevånare för deras kreatur föga anlitad, helst någon allmännare boskapsdjuka icke yppat sig.

Skogarne. Desse, ehuru obetydliga, förse dock en stor del af Länets innevånare med vedförråder och i mindre kvantiteter utföres jemväl derifrån bjelkar, sparrar och årämnen, men hushållningen med tillgångarne afser mera ögonblickets vinst, än behållning för framtiden. Frågan om Allmänningen Brefjellets uppmätning och försäljning fortfar att vara under handläggning, och något vidare anmärkningsvärdt är icke att anföra om denna näringsgren.

Bergsrörelse. Någon grufva finnes icke inom Länets, utan må här endast nämnas ett å hemmanet Munkedahl i Sunnervikans Fögderi anlagdt Manufacturverk, bestående af 1 Räck- och 2:ne Spikhamrar, privilegieradt för 150 Skepp. smide, hvarå tillverkas nära detta quantum spik och manufaktursmide för omkring 3000 Riksdaler banko, samt 3:ne Spik- 1 Knip- och 1 Planerhammare å hemmanet Torskog i Westerlanda Socken.

Fabriker, Bruk och öfrige Näringar. Den fullständigaste beskrifning, som derå kan lemnas, innefattas i den af mig till Eders Kongl. Maj:ts och Rikets Commerce-Collegium hvarje år insända berättelse härom, och det sammandrag, som underdånigst bifogas, utvisar än vidare förhållandet. Den betydligaste fabrik, som under de fem årens lopp tillkommit, är bolaget Gibson & Kiellers segelduksfabrik å hemmanet Jonsered i Partilleds Socken; och inhemtas af sammandraget, att fabriksrörelsen allt jemt förkofras.

Fiske. Detta utgör Skärgårds-allmogens hufvudnäring och sysselsätter ett betydligt antal personer. Sedan sillfisket upphört, utgöra Långor, Torsk,

Gråsik, Rockor, Makrill, Hummer och Ostron de fisksorter, hvilka fångas. Hummer och Ostron tagas vid stränderne, och synnerligast hummern har blifvit ett högst gifvande fiske, sedan Engelske handelshus etablerat agenter i Skärgården, hvilka uppköpa och till England afsända större qvantiteter deraf i särskilt dertill inrättade fartyg. Genom det Nådiga förbudet mot hummerns fiskande från den 1 Juli till den 15 September, eller under lektiden, väntar man sig lyckliga resultat, emedan borttagandet af den smärre hummern varit nära att förstöra hela detta fiske. — Fångsten af Långor, Torsk och Gråsik verkställes till större delen genom långväga resor åt hafvet, stundom 20 å 30 mil från fiskares hemvist, med större skutor, och uppmärksamheten har härvid alltmera fästats å fiskens ändamålsenliga behandling genom rening och saltning om bord, hvarigenom fiskvarorne erhålla mera fasthet och hvithet, samt kunna i godhet mäta sig med utländningens. Den försäljes sedermera dels torkad i vålar och dels saltad i tunnor och fjerdingar såsom Cabelliau, deraf Länets inneånare uppköpa sitt behof och försäljningar derjemte ske till alla orter inom riket. Det anslag, som till vice Consuln J. G. Mollén å Lysekihl blifvit anordnad, för att tillvänja Svenska fiskare i det Engelska beredningssättet af fisken, torde i framtiden medföra betydlig vinst. Öfverhufvud kan man antaga, att fisket varit lika gifvande under de fem år, för hvilka redovisning nu afgifves, som under de nästföregående.

Fraktfarten tilltager med hvarje år dels på Wenern och dels till Danemark och Norrige med Trävirke, Salt, Kalk, Spannemål och andre handelsvaror, samt utgör en lönande näringsgren.

Handeln inom Landet fortfar att bedrivas med Spannemål, Lin och Linfrö, Smör, Ost, Ägg, Fläsk och Kött, med hvad mera Landtmanen kan hafva att aflåta och deraf han inom Städerna finner jemn afsättning, samt befarar högst sällan, att för sin vara blifva missbuden. — Något särskilt anmärkningsvärdt i hvad under denna rubrik i formuläret hänföres, är icke att andraga, vidare, än att sedan Eders Kongl. Maj:t genom Nådig Kungörelse af den 27 Februari 1836 tillåtit att en Köping finge anläggas å Fiskeläget Lysekihl, i Stängenäs Härad, åtskillige personer dit inflyttat för handels bedrifvande, och Ordningsman der blifvit utsedd; tillhörande det nästa Femårs-Berättelse, att uppgifva i hvad mån Köpingen förkofrat sig, eller icke motsvarat ändamålet med anläggningen.

I öfrigt får jag, hvad landet angår, hänvisa till bifogade, fullständiga tabeller.

Politisk författning.

Kammarverk:

Åtgärderna med Allmanningen Brefsjället i Inlands Fräkne Härad fortgå, för utredning, huruvida den må anses såsom Krono- eller Häradsallmänning, och komma att i nästa Femårs-Berättelse resultaterna af hvad tillgjordt blifvit, att i underdånighet framläggas.

Hemmansklyfningar. Desse fortgå, men det har icke kunnat inhemtas, att de ske mot författningarnes föreskrift. Den Kommité, som, enligt Eders Kongl. Maj:ts Nådiga Bref af den 26 Oktober 1833, borde afgifva underdånigt utlåtande rörande hemmansklyfningen, sammanträdde för detta Län den 1:sta Oktober 1835, och tillstyrkte i underdånighet, till förekommande af missbruk, att vid klyfning af hemman till mindre lotter, än $\frac{1}{3}$ del, undersökning borde hållas och bevis meddelas af Församlingens Kyrkoråd, huruvida innehafvaren af den utklufne delen kunde derå vara besuten, hvilket bevis skulle hos domaren företes vid ansökning om lagfart å hans fäng. Kommitéen utrönte, att hemmansklyfningar med mantal och utskyl-der å de utklufne delarna inom Länet utgjort å 2,864 $\frac{7}{12}$ hela hemman, år 1813 ett antal af 11,401 delar, år 1828, 12,105 delar och år 1833 ökat sig till 12,495 delar.

Statsbidrag:

För Landet. Då någre föreskrifter eller författningar icke egentligen förändrat grunderna för dessa bidrags utgörande i annat fall än hvad angår Bränvinsbrännings-afgiften, följer af sig sjelf, att de skiljaktigheter, som nu förete sig emellan sista Berättelsen och den som nu underdånigst afgifves hufvudsakligen uppkommit genom de olika förhållanden, som alltid måste blifva en följd af folkökning, förändring utaf varupris eller andre orsaker, hvilka uti de förra Femårs-Berättelserna äro upptagne; men Konungens Befallningshafvande anser sig likväl underdånigst böra speciellt uppgifva dessa skiljaktigheter.

Utaf förenämde orsaker har Bevillingen efter 1:sta Artikeln ökat sig med 3,247 R:dr 34 sk. och Mantalspenningarne med 928 R:dr 24 sk.

Bränvinsbrännings-afgiften, som uti tabellerne till förra Femårs-Berättelsen upptages till 7,652 R:dr 43 sk., har enligt nu bifogade tabeller upp-

gått till icke mindre än 13,838 R:dr 21 sk. 7 r:st., hvadan en tillökning uppkommit af 6,185 R:dr 26 sk. 7 r:st. Detta härleder sig ingalunda derifrån att en större bränvinsproduktion ägt rum, utan helt och hållet ifrån den högre beskattning på denna näringsgren, som blifvit bestämd uti Eders Kongl. Maj:ts Nådiga förordning den 19 Juni 1835.

De ständiga räntorne hafva, enligt hvad tabellen utvisar, dels blifvit förökta och dels förminskade på sätt härefter närmare upptages. — Följande hafva vunnit tillökning, nemligen:

	R:dr	sk.	r:st.
Jordeboks- och Hemmantals-Räntorne med	449:	24.	6.
Afraden med	242:	7.	1.
Lagmans- och Häradshöfdinge-Räntan med	185:	12.	—

Deremot hafva följande blifvit minskade:

Krono-Tienden med	513:	14.	9.
och Gernings Öhren med	—	16.	—

Orsakerne till förhöjningen och förminskningen, der den ägt rum i afseende på förenämde räntor, äger sin hufvudsakliga grund i förändrade markgångspriser, med undantag af Afraden, hvilken blifvit förhöjd i följd af skedde skattläggningar å qvarnar, ty i annat fall skulle naturligtvis Afraden, hvilken äfven utgöres i Spannemål, och sålunda är beroende på markgångspriserne, hafva fallit i samma mån som Tienden. — Hvad Lagmans- och Häradshöfdinge-Räntan beträffar, så har tillökningen sin tillkomst derigenom att rök-antalet blifvit större än hvad det förut varit, och förminskningen uti Gerningsöhrenen tillkommit deraf att Gerningsmännen minskats med en person.

I afseende på tillkomne och förminskade lägenheter, utvisa de från vederbörande inkomne Tabeller och Berättelser följande förhållande nemligen:

Tillkomne Lägenheter:

Bebyggde, skattlagde Krono-Torp	6	st.
Bebyggde, oskattlagde dito	683	—
Bäckstugor	690	—
Bebyggde Lägenheter, afsöndrade från hemman under ständig äganderätt	6	—
Dito — på viss tid — dito	53	—
	Tull	

Tull Mjölqvarnar	5	st.
Tull Sägqvarnar, grofbladiga	1	—
Stampar	2	—
Pappersbruk	1	—
Tegelbruk	4	—
Färgerier	4	—
Bomulls-Spinneri- samt Linne- och Bomullsväfnads-Fabriker	1	—
Tillsammans lägenheter		1,456 st.

Häriifrån afgå förminskade Lägenheter, nemligen:

Obebyggde, skattlagde Torp	24	
Husbehofs-Qvarnar	349	
Segelduks-Fabrik	1	
Såpebruk	2	
Garfverier	9	
Skärgårdsverk	1	386
Återstår tillkomne lägenheter		1,070 st.

Den hufvudsakliga tillkomsten utaf dessa lägenheter härleder sig, dels derifrån, att vid förra Berättelsens afgifvande hade från Orust och Tjörns Fögderier, genom misskrifning, de oskattlagde bebyggde Torpen blifvit upptagne till ett ringare antal, än de verkligen utgjorde, och dels derifrån, att såkallade Backsittare inom hela Länet ökas i samma mån som populationen tilltager, enär det icke är alla gifvet att kunna förvärfva sig själfägande rätt till jord.

De arrendemedel, som ingå till Staten, hafva ökat sig med 328 R:dr 20 sk., och är detta endera en följd af till Staten indragne lägenheter, hvilka förut varit besutne af personer under särskilte villkor, eller ock i följd af förändrade arrendevillkor.

Statsbidraget, i hvad det angår kostnad för Rustning och Roterung, är ökad med 3,046 R:dr 26 sk. 4 rst., hvilken differens, emot hvad förra Berättelsen upptager, icke härleder sig från någon annan orsak än den, att bidraget blifvit i någon mån högre beräknadt än förut, hvilket är så mycket mer påtagligt, som nägre förändringar uti Rustnings- och Roterings-besväret icke blifvit, genom någon författning, i Näder föreskrifne.

Utgifterne för Clereciets underhåll äro med 368 R:dr 39 sk. 9 r:st understigande hvad förra Berättelsen upptager, och skälen till ett sådant förhållande äro alldeles desamma, som uti föregående Femårs-Berättelsen äro närmare upptagne, hvadan de samma här återopas.

Kostnaden för väghållning understiger föregående Femårs-Berättelsen med 1,442 R:dr 44 sk. 4 r:st; men Konungens Befallningshafvande anser, för sin del, någon minskning uti detta onus icke hafva ägt rum, hvadan den nu upptagne ringare kostnaden härleder sig ifrån antingen en förändrad grund för beräkningen, eller ock en felaktig beräkning hos vederbörande, som afgifvit Berättelserne med dertill hörande tabeller.

För Städerne. De bidrag, som Städerne utgöra, grunda sig till större delen på andra förhållanden än de som äro gällande för Landet, och undantager man de Comunal-afgifter, hvilka äfven kallas Statsbidrag, så är det väl egentligen Mantalspenningar, Bevillning och Roterings-afgifter som ingå till sjelfva Staten eller Kronan, och alla dessa afgifter, de må tillhöra Staten eller Staden, äro helt och hållet beroende af folkmängd, handel och rörelse, stigande och fallande välmåga.

I hvad fall Statsbidraget i det hela blifvit högre eller lägre, inhemtas af följande:

Enligt nu upprättade, Berättelsen åtföljande, tabeller utgöra de Statsbidrag, som till Kongl. Maj:t och Kronan ingått:

För Landet	179,669: 31. 9.	
För Städerne	65,547: 14. 3.	245,216: 46. —

Enligt de vid sista Berättelsen fogade tabeller, utgjorde då samma bidrag:

För Landet	166,910: 1. 10.	
För Städerne	59,530: 31. 7.	226,440: 33. 5.

Således har Statens inkomster ökats med R:dr 18,776: 12. 7.

Bidraget till diverse Verk och Inrättningar utgjorde enligt tabellerne till sista Berättelsen:

För Landet	237,509:	15.	1.	
För Städerna	207,135:	32.	3.	<u>444,644:</u> 47. 4.

Enligt nu upprättade tabeller utgör samma bidrag:

För Landet	240,311:	42.	6.	
För Städerna	198,260:	13.	7.	<u>438,572:</u> 8. 1.

Alltså minskadt bidrag R:dr 6,072: 39. 3.

Utaf hvad sålunda är ådagalagdt, täcktes Eders Kongl. Maj:t i Näder inhemta, att de bidrag som directe till Kongl. Maj:t och Kronan eller Statens Kassor ingått, blifvit ökade:

För Landet med	12,759:	29.	11.	
och för Städerna med	6,016:	30.	8.	<u>18,776:</u> 12. 7.

härledande sig denna tillökning: för Landet hufvudsakligen uti Bränvinsafgifter, Personel Bevilling och Mantalspenningar samt öfrige personela afgifter, hvilka äro en följd af folkökningen; och hvad tillökningen uti bidraget från Städerna angår, så härleder sig densamma ifrån en ökad rörelse och en större förtjenst utaf näringarne.

Det minskade Statsbidraget till diverse Verk och Inrättningar hafva Städerna ensamt fått tillgodonjuta, enär deras tillskott nu visas vara 8,875 R:dr 18 sk. 8 r:st. mindre än hvad förra Berättelsen upptager, hvaremot Landets tillskott blifvit ökad med 2,802 R:dr 27 sk. 5 r:st., hvarutaf följer, att, om man drager den summa som Landet fått erlægga mera, ifrån den summa, som Städerna erlagt mindre, 6,072 R:dr 39 sk. 3 r:st. återstå såsom minskadt Statsbidrag.

Politie. Någre särskilte anstalter till ordningens och sedlighetens vidmakthållande å Landet hafva icke i sednare åren tillkommit, utan vårdas de af Presterskapet och Kronobetjeningen samt utsedde Ordningsmän för hvarje församling, som vid sockenstämmor utses och nu mera icke anse sin befattning så förhatlig, som i början. Nya skolor och undervisningsverk för slöjder hafva icke blifvit anlagde, likasom någon förändring ej skett i fråga om helsovård, fattigförsörjning, gästgifveri-ordningar och anstalter till rofdjurs utödande, m. m.

Städer.

Göteborg. Enligt Mantalslängderna utgjorde folkmängden i Staden och dess förstäder år 1832, 17,051 personer och år 1836, 16,564 personer. För folkets bildning finnas tillräckliga både allmänna och enskilda löne-anstalter, och hvad sedligheten angår, så är den ej i tillväxt hos den lägre folkklassen, såsom motarbetad af begäret och öfverflödiga tillgångar till bränvin. På arbetare är icke brist, men dagspenningarne äro höga.

Af de handlande har, såsom vanligt, blifvit exporteradt, hufvudsakligen jern och trädvaror. Exporten af jern har utgjort år 1832, 135,511 Skepp:d, år 1833, 145,128 Skepp:d, år 1834, 133,056 Skepp:d, år 1835, 194,096 Skepp:d och år 1836, 165,509 Skepp:d, hvaraf de största partierna afgått till Amerika och England. Man väntade sig en betydlig höjning i jernpriserna genom de vidlyftiga anläggningar af jernvägar i andra länder, men erfarenheten har visat, att det Engelska jernet är, i anseende till sitt lägre pris, för sådant ändamål begärligare, än vårt. Jern-afsättningen på Continenten har varit ringa, hvartill brist på efterfrågade dimensioner hufvudsakligen föranledt. Då jernexporten från Göteborg till det mesta sker till Förenade Nord-Amerikanska Staterne, anmärkes här, att tullen derstädes förut utgjort, enligt taxa af den 14 Juli 1832, för:

Stångjern, tillverkadt medelst valsning (eller Engelskt jern)	30 Piaster pr Ton.
Dito smidt (eller Svenskt och Ryskt)	18 dito pr dito;

men att genom en författning af den 1 Mars 1833, tullen sålunda blifvit bestämd, att, om den öfverstiger 20 procent af varans värde, detta öfverskott skulle minskas efter hvad vid 1833, 1835, 1837, 1839 och 1841 ärens slut, samt slutligen den 30 Junij 1842 på det sätt, att tullen då nedgår till 20 procent af värde af hvardera jernsorten, hvaraf följer, att Engelskt valsadt jern väl då kommer att införas i Amerika till lika tull som det Svenska smidda, så vida det kostar lika i inköp, men derest det Engelska, efter hvad hittills inträffat, kostar mindre än det Svenska, tullen naturligtvis kommer att i förhållande dertill minskas, till hinder i afsättningen af det Svenska jernet, deri förändring torde böra tillvägbringas.

Trädvaru-Exporten, som egentligen består af plankor och bottens, samt obetydligt af bjelkar, sparrar och spiror, tilltog i liflighet åren 1833 och 1834 samt var i synnerhet liflig på Frankrike år 1835, och har äfven år 1836 fortfarit till ökade priser, både till Frankrike och England.

Af Nederlagsgods har export jemväl ägt rum, särdeles af socker och caffe till Köpenhamn och Hamburg. Det är anmärkningsvärdt, att till Norrige härifrån sällan afgår annat nederlagsgods, än salt och någon gång tobak, fastän priserna här ofta varit ganska låga och afsättningen af Norriska varu-artiklar, såsom sill och andra fiskvaror varit betydlig, samt skeppsfarten emellan Sverige och Norrige i samma mån liflig.

För att visa skillnaden emellan exporten åren 1832 och 1836 har jag af inkomne uppgifter gjort följande sammandrag:

	År 1832.	År 1836.
Jern, Spik och Stål tillhopa	135,835 Skz.	162,178 Skz.
Bräder och Bottens	67,797 tolfter.	89,466 tolfter.
Bjelkar	7,824 stycken.	4,541 stycken.
Spiror och Mastträd	2,841 dito	4,012 dito
Sparrar	5,934 dito	6,479 dito
Alun	896 tunnor.	1,037 tunnor.
Ben	1,963 Skz.	1,731 Skz.
Färgmossa	20,416 Lz.	22,989 Lz.
Brunsten	1,646 Skz.	3,192 Skz.
Oljekakor	1,369 Skz.	1,887 Skz.
Beck	250 tunnor.	—
Tjära	901 dito	919 tunnor.
Ekebark	12,350 dito	126 dito
Lagg- och bottenstäfver af Bok	—	71,298 stycken.
Boktunnor.	—	24,963 dito
Färdiga åror	—	5,192 par.
Linfrö	—	9,744 tunnor.
Trädgårdsstolar	—	10,394 stycken.
Lingon i vatten	—	26,982 kannor.
Dricka	—	50,130 dito
Mur- och Taksten	—	371,242 stycken.
Hafre	—	10,946 tunnor.

	År 1832.	År 1836.
Korn	-----	1,703 tunnor.
Vicker	-----	617 dito
Flåk	-----	945 L \mathcal{L} .
Ekverke	-----	802 stycken.

Importen af *Colonialvaror* har åren 1832 och 1833 varit liflig, men under åren 1834 och 1835 högst betydlig och öfverstigande behofvet. I synnerhet infördes sistnämde år en myckenhet socker och andre varor, hvilke, i den då utkomna nya tulltaxan, hvars tillämpning skulle börja med 1836 års ingång, blifvit belagde med förhöjd tull. Importen under sistnämde år har äfven varit stor. Af sill och salt har importen under alla fem åren ej allenast motsvarat behofvet, utan äfven hvad salt angår lemnat tillfälle till export.

Äfven öfver importen har jag uppgjort ett sammandrag utvisande skillnaden åren 1832 och 1836.

	År 1832.	År 1836.
Bomull	488,723 \mathcal{L} .	546,038 \mathcal{L} .
Arrac	6,414 kannor.	13,942 kannor.
Cognac	13,430 dito	20,741 dito
Rum	25,145 dito	10,913 dito
Saltad Sill	43,301 tunnor.	45,462 tunnor.
Allehanda torr fisk	1,004 Sk \mathcal{L} .	821 Sk \mathcal{L} .
Blyhvitt	71,987 \mathcal{L} .	59,648 \mathcal{L} .
Indigo	33,898 \mathcal{L} .	22,444 \mathcal{L} .
Krapp	78,706 \mathcal{L} .	80,846 \mathcal{L} .
Sandel	18,819 \mathcal{L} .	37,306 \mathcal{L} .
Sumac	34,772 \mathcal{L} .	26,378 \mathcal{L} .
Hvitt Bomullsgarn till och med N:o 25	36,723 \mathcal{L} .	79,301 \mathcal{L} .
dito — dito — öfver N:o 25 . .	557,866 \mathcal{L} .	602,798 \mathcal{L} .
Rödt Turkiskt dito	39,792 \mathcal{L} .	64,126 \mathcal{L} .
Risgryn	125,859 \mathcal{L} .	193,171 \mathcal{L} .
Hampa	1,753 Sk \mathcal{L} .	3,969 Sk \mathcal{L} .
Salta och oberedde Hudar och Skinn	216,964 \mathcal{L} .	254,040 \mathcal{L} .
Mandel	35,712 \mathcal{L} .	38,969 \mathcal{L} .
Peppar af alla slag	23,251 \mathcal{L} .	78,684 \mathcal{L} .
Russin	83,740 \mathcal{L} .	91,978 \mathcal{L} .

	År 1832.	År 1836.
Salt	46,981 tunnor.	50,667 tunnor.
Mascovad-Socker	3,034,742 ℥.	1,811,483 ℥.
Terres gammalt Socker	1,620,165 ℥.	955,364 ℥.
Stenkols Stybb	19,437 tunnor.	28,625 tunnor.
Thée	11,814 ℥.	11,104 ℥.
Tobaksblader	1,167,710 ℥.	1,121,233 ℥.
Spunnen och respad Tobak	18,614 ℥.	5,430 ℥.
Tobaksstjeln	93,633 ℥.	348,223 ℥.
Tran	97,488 kannor.	44,853 kannor.
Oparfumerad Tvål	37,341 ℥.	40,858 ℥.
Grof Ull under 32 sk. pr ℥.	530,603 ℥.	402,705 ℥.
Viner af alla slag	45,321 kannor.	65,076 kannor.
Helsiden	148 ℥.	450 ℥.
Halfsiden	3,808 alnar.	611 ℥.
Hvita och kulörta Bomullsväfnader	143,183 alnar.	204,551 alnar.
Sammet	5,191 alnar.	9,111 alnar.
Yllna Bombassin	300,140 alnar.	172,335 alnar.
Andra slag	28,166 alnar.	46,481 alnar.
Halfylle	17,849 alnar.	12,904 alnar.

Utgående Tulluppbörden har utgjort:

År 1832, 164,487 R:dr 6 sk. och år 1836, 141,691 R:dr 37 sk.
 Inkommande dito dito. År 1832, 667,398 R:dr 19 sk. 3 r. och år 1836,
 787,045 R:dr 20 sk. allt Banco; och hafva å Tullkammaren år 1832, 613
 st. samt år 1836, 614 st. fartyg inklererat; och år 1832, 576 st. samt år
 1836, 626 st. fartyg utklarerat.

Minuthandeln, i synnerhet med spannemål och gröfre varor har under de ifrågavarande fem åren befunnit sig i ett mindre gynsamt skick, men kramvaror och lyxartiklar hafva under hela tiden haft jemn efterfrågan och tilltagande afsättning. Härifrån får dock undantagas den tid af år 1834, då Cholera-farsoten härjade härstädes, och flere salubodar vid saknad afsättning tillstängdes, helst hvarken allmogen häromkring, eller andre orters invånare vågade begifva sig hit under sjukdomen och någon tid efter det den upphört. Spärningsanstalterna, som vidtogos i ändamål att söka förekomma farsotens utbredande, vållade ock mycken oordning i allmänna rörelsen och penningeliqviderna. Dödsfall, Concurser och andre olyckliga följder af

farsoten skulle naturligtvis ganska mycket inverka på handeln i alla dessa riktningar.

Med Skeppsrederi-rörelsen är förhållandet sådant, efter hvad inkomne uppgifter från Götheborgs Sjömanshus upplysa, att år 1832 ägdes här 73 fartyg af tillhopa $6,705\frac{13}{100}$ Läster och år 1836, 69 fartyg af $6,114\frac{59}{100}$ läster. Lästetalet var således år 1836 minskadt med $590\frac{54}{100}$:dels läster, emot hvad detsamma utgjorde år 1832, men icke destomindre har fraktförtjensten efterhand förbättrat sig, så att Skeppsrörelsen är mera lönande och gifver hopp om tillväxt, helst härvarande Svenska fartyg icke äro tillräcklige för skeppning af de utgående productionerna, utan främmande måst anlitas, deribland i synnerhet Norrska fartyg, till dyra frakter varit begagnade till skeppning af trädvaror. De Svenska fartyg, för hvilka inmönstringar af besättningar här ägt rum, hafva varit år 1832, 227 st. med ett lästetal af 14,189 och år 1836, 212 st. med $13,284\frac{1}{2}$ läster, hvarjemte afmönstringar skett år 1832 på 208 fartyg af 14,216 läster och år 1836 på 201 fartyg af 13,256 läster.

Jemte handeln och sjöfarten grundar sig stadens bestånd äfven på fabriker, och medelvärdet för ett år af de ifrågavarande årens tillverkningar uppgår till 1,406,297 R:dr Banco, under hvilken tid Fabrikernas antal blifvit ökad från 89 till 101 st. med 1,500 arbetare år 1836 i stället för det antalet år 1832 endast utgjort 1,069 personer.

Stadens jord användes hufvudsakligen till revalisering med jordbruket, och några saluväxter odlas icke, utom hvad från en och annan trädgård kan aflätas.

Att Staden har ett fördelaktigt inflytande på omkringliggande orters kultur, näringar och konstflit, är uppenbart, emedan ej mindre alla landtmanna-produkter, än slöjdarbeten såsom möbler af alla slag, äggjern, borstbindare-arbeten m. m. särdeles från Lindome Socken i Hallands Län, med lätthet här kunna afsättas.

De i förra Årsberättelser omförmälte inrättningar för undervisning äga alla bestånd, och har sedermera en ny sådan tillkommit under benämning af Kjellbergs flickskola, hvari fattige flickor, af bättre härkomst, njuta undervisning i christendom, geografi, arithmetik, historien, språk, musik och finare handarbeten. Den fond, som nu mera aflidne Grosshandlaren Jonas Kjellberg i lifstiden till denna skola donerat, utgör 33,333 R:dr 16 sk. Banco.

Banco. — Bland läroanstalterna intager Chalmerska Slöjdeskolan ett utmärkt rum genom meddelandet af både teoretisk och praktisk lärdom, synnerligast sedan, enligt Eders Kongl. Maj:ts Nådiga Bref af den 28 September 1836, ett Statsanslag af 3,000 R:dr Banco om året får användas till skolans utvidgning och lärares aflöning.

Stadens sjukvårds-inrättningar och anstalter till fattiges underhåll och vård äro äfven desamma, som i förra Femårs-Berättelser uppgifvits, utom det, att Stadens Kurhus, hvilket förut varit beläget å Landets grund, blifvit, efter inköp af ett stenhus, inflyttadt till Staden och försedt med alla bekvämliga lägenheter för sitt ändamål; varande jemväl af Staden inköpt ett större hus i Masthugget, till begagnande vid tillfällen af farsoter.

Uddevalla. Förhållandet i denna stad, hvars folkmängd år 1836 utgjorde 3,237 personer, deribland 33 handlande och 91 handtverkare, är ungefärligen lika med hvad förut afgifne Årsberättelser omförmåla. De för folks bildning inrättade läroanstalter fortfara oafbrutet, och sedligheten bland innevävarne kan icke sägas vara minskad.

Handeln är ännu lika inskränkt, som under de nästföregående åren. De större fartygen, som ägas af Stadsboer hafva minskats till sex, med hvilka utrikes sjöfart bedrifves, och import sker af salt, tobak, socker och vin, hvaremot utföras trädvaror, fisk, spannemål och andra dylika varor, deribland må anmärkas, att år 1833 exporterades 42,277 tunnor och år 1834, 45,968 tunnor hafre. Landtmanna-handeln är skäligen liflig, men de fleste utländske varor, som här afyttras, tagas från Götheborg, dit betydliga partier Landtmannaprodukter återföras. Tulluppbörden har, under de 5 åren, varierat emellan 14, 15 och 16,000 R:dr samt år 1835 till och med uppgått till 22,459 R:dr 32 sk. 3 r:st. Banco. Stadens jord brukas mest till äng, och sädesafkastningen fyller icke stadsbehovet, men tillförseln från det kringliggande landet är betydlig. Gustafsbergs badinrättning fortfar att äga bestånd.

Kongelf, med en folkmängd af 810 personer, deraf 478 mantalsskrifne, har under de 5 årens lopp bibehållit sig i oförändradt tillstånd. Jordbruket utgör det hufvudsakliga villkoret för dess bestånd, ty genom de Staden tillhörande 6 hemmanens jord aflönas i betydlig mån dess Embets- och

Tjensteman, och förbättras äfven de öfrige innevånarnes villkor. Handeln är ringa och medeltalet af tulluppbörden under de ifrågavarande 5 åren har uppgått till 4,298 R:dr 8 sk. 7 r:st Banko om året, men till större delen tillkommit af varor, tillhörige andre Städens Borgare, hvilke hitfört dem till besparing af Stadsungälder, som här äro vida lägre än i Götheborg. Någre Fabriker finnas ej, utom ett Strumpväfveri, som dock icke inbringa någon synnerlig vinst. — De allmänna löne-anstalterna, sjukvården och fattigförsörjningen vårdas omsorgsfullt.

Marstrand. Folkmängden i denna Stad utgjorde år 1836, 602 personer, deraf 316 skattskrifne. En inskränkt handel och ett ringa fiske äro de olyckor, öfver hvilka Staden fortfarande har att beklaga sig. Specerier och victualie-varor hämtas hufvudsakligen från Götheborg och utminuteras till Stadens egne innevånare och till öboerna deromkring, men äfven desse försäljningar äro obetydliga. Fem handlande och 6 handverkare voro då i Staden bosatte, men utan synnerlig arbetsförtjenst. Staden räknade jemväl 27 utborgare, som mot en afgift af 5 R:dr Banko hvardera, idkade utrikes sjöfart med egne och andras inhemska fartyg. Den obetydliga export- och importtullen utgöres af kringliggande Skärgårds- och Landboer, som med mindre, öppna och däckade båtar under 5 à 6 lästers storlek ut- och inkarera till och från Dannemark, i anseende till den lindriga tolagen mot den, som på andra ställen beräknas. De varu-artiklar, som vanligen till denna trafik begagnas, äro, för utgående, jern, spik och något bräder, samt för inkommande, ull, torra färskinn och nöthår, som sedermera afföras till Götheborg. Medeltalet af tulluppbörden under de 5 åren har utgjort 984 R:dr 26 sk. 4 r:st B:co om året. Stadens jord, bestående af Koön, 1 mantal, är odlad så mycket ske kan, och genom utarrendering inbringa den åt Staden en årlig inkomst af 862 R:dr B:co. Läroverk, sjukvården och fattiganstalterna fortfara under lika villkor som förut, och de fattiges underhåll medför en taxering af circa 350 R:dr Banco om året, utom de medel fattigkassan har att genom inqvarterings-ersättningen och räntan af donationer, att använda. Den vid staden belägna badinrättningen inbringa någon fördel, genom främmande besök.

Strömstad. De i förra Årsberättelser antydde orsaker till samhällets aftynande hafva fortfarande i sina verkningar och än mera stadgat erfarenheten till påtaglig visshet, att, under närvarande förhållanden, ingen, eller åtminstone endast en mycket aflägsen utsigt för uppkomst och förkolran kan

äga rum. Under loppet af de 5 åren hafva inga förändringar inträffat, som medgifvit hopp om förbättring af den sorgliga belägenhet, hvori handel och sjöfart befinna sig. På stället är nu mera, snart sagdt, intet lönande företag för hvarken Köpmän eller Skeppsägare att utföra: inga export- eller import-artiklar finnas mer, som kunna föranleda affärer af vidsträcktare art. Handelen är inskränkt till utminuterig af de mest outhärliga hushålls- och förnödenhetsvaror, hvilka till större delen från Götheborg införskrifvas, för stadens invånare och ett ringa antal af allmogen, sedan trafiken åt Fredrikshall och närbelägna fisklägen tilltagit. Medeltalet af årliga tulluppbörden har uppgått till circa 3,670 R:dr Banco, deraf en icke obetydlig del utgått af de Engelske Hummerfartyg, som här utklarerat och från skärgården intagit sine laster. Stadens fartyg utgjorde år 1836, 2 Skonertar, 1 Galeas, 3 Slupar, 6 däckade och 3 öppna Båtar, af tillhoppa 299 läster. Handtverkerierna inskränka sig till uppfyllande af ställets behof.

Hågen för jordbruk har fortfarit och deraf inträffat, att, då den staden tilltydande jord icke är särdeles betydlig till areal, värdet å stadsgjord i någon mån ökat sig.

Den allmänna undervisningsanstalten inskränker sig till en skola med Pedagog, otillräcklig för stadens behof. Någon allmän sjukanstalt finnes icke, och de fattiges underhåll utgöres genom taxation.

Den i staden varande badinrättningen fortfar och besökes af ett icke ringa antal främmande.

Folkmängden har i medeltal under de fem åren utgjort 1,366 personer, deraf 716 skattskrifne. Götheborgs Lands-Canzli den 12 October 1839.

G. EDENHJELM.

O. H. Holmgren.

Carl Engelblom.

